

Videobaseret undervisningsmateriale til tigrinya-talende kursister - lærervejledning

Hanne Schilling, Jane Kristine Nielsen, Elina Maslo

1

Videoerne og tilhørende undervisningsmateriale findes på hjemmesiden

<https://danskpaatigrinya.dk/>

Baggrund for materialet

I dette projekt har vi ønsket at udvikle et videobaseret materiale, som kan understøtte andetsprogsundervisningen på en positiv måde og skabe en hurtigere progression hos den tigrinya-talende del af elever/kursister med dansk som andetsprog. Vi har valgt at tage udgangspunkt i Systemisk Funktionel Lingvistik (SFL) – en tilgang, hvor sprog altid er indlejret i den kontekst, det bruges i. Vi har anvendt SFL i vores egen undervisning gennem mange år og har oplevet, at SFL er et særdeles nyttigt redskab i andetsprogsundervisningen. Grunden til dette skal findes i systematikken, det funktionelle sprogsyn, samt måden hvorpå stilladseringen af de kommunikative opgaver anvendes i undervisningen. Da dansk som

bekendt ikke er et kasussprog som for eksempel tysk og latin, giver det mening af fokusere på sætningskonstruktion (syntaks) og semantik (betydning i kontekst) i undervisningen i dansk som andetsprog.

Vores materiale er generisk, hvilket betyder, at det dels kan transformeres til andre sprog end vores her valgte sprog, tigrinya, og dels kan overføres til de domæner, der er relevante for både lærer og kursist. Af samme årsag har vi valgt en fast struktur i de tilhørende opgaver, så både lærer og kursist kan tilegne sig en bestemt måde at tænke og systematisere sprog på. Hvis læreren på sigt ønsker at undervise inden for andre domæner som for eksempel fritid, højtider, arbejde eller bolig, kan strukturen kopieres og anvendes efter samme fremgangsmåde med egne materialer.

Materialet er blevet præsenteret på en pædagogisk dag med undervisere fra to sprogskoler. Der blev indsamlet feedback på materialet, som vi har forsøgt at indarbejde i det endelige materiale, som er uploaded til hjemmesiden.

Dansk på Tigrinya.

Velkommen til projektet "Videobaseret undervisningsmateriale til tigrinya-talende kursister" – til dig som lærer dansk på tigrinya!

Dansk sprog forklaret og visualiseret i kulturel kontekst på dansk og kursisternes førstesprog

Projektgruppen præsenterer resultater for lærere i dansk som andetsprog på to sprogskoler.

2

Materialets mål

Det er vores mål, at flere kursister på landets skoler og sprogskoler og andre institutioner med flersprogede elever/kursister kan opleve hurtigere progression i deres sproglæring uden at skulle lære den traditionelle, normative grammatik først. Materialet er tænkt som et redskab til at kunne undervise ind i en funktionel eller kontekstualiseret sammenhæng med

henblik på bedre at kunne understøtte en gruppe af svage læsere og sprogbrugere generelt, i første omgang personer, der taler tigrinya med henblik på en bedre integration og større chancer for yderligere uddannelse.

Indenfor SFL ses sprog ikke blot som ord og bøjninger i grammatisk betydning, men primært som noget, der udvikler sig i samspil mellem semantiske og pragmatiske funktioner. Sproget får først betydning eller funktion i et aktivt dynamisk samspil mellem disse komponenter. Derfor skelner man ikke mellem ordklasser og sætningsled, men opererer kun med fire kategorier: deltagere, processer, omstændigheder og forbindere. Vi vender tilbage til disse fire kategorier senere i denne lærervejledning.

Læring sker i et samspil mellem ydre sociale sammenhænge og en indre mentale udvikling i en dialektisk proces – en bevægelse frem og tilbage mellem indre processer og strukturer til sociale interaktioner. Sprogtilegnelsen sker derfor som et resultat af elevernes deltagelse i en række kommunikative aktiviteter og grammatikken vokser gradvis på grundlag af sprogfragmenter, som bliver til sproglige rutiner. Det funktionelle sprogsyn indebærer bl.a., at sproget læres i en meningsfuld kontekst, der relaterer sig til de sproglærendes hverdag.

I dette projekt har vi udviklet to produkter til at lære dansk som andetsprog:

4 videoer om dansk på tigrinya, som er uploadet til YouTube og kan bruges af eleverne/kursisterne i deres selvstændige arbejde med dansk som andetsprog;

en lærervejledning og en række forslag til opgaver, som læreren i dansk som andetsprog kan bruge i sin undervisning – uploadet til projektets hjemmeside.

Vi har valgt at bygge vores materiale sådan op, at det i første omgang er tilgængeligt for nyankomne elever/kursister fra Eritrea og Etiopien, der taler tigrinya. Det har vi gjort af to grunde. For det første er der mange forskelle på de to kulturer – der mangler simpelthen tigrinya-ord for meget af det, personer fra disse lande møder i den danske kultur og omvendt). For det andet er det en af de grupper i Danmark, der statistisk har laveste uddannelsesniveau. Det kan være svært at lære et andetsprog uden et fælles sprog, og det kan være svært at forstå skolesystems indforståede måde at tilrettelægge undervisning på. Yderligere findes der ikke materiale, som hjælper tigrinya-talende elever/kursister med at forstå dansk sprog. Dansk og tigrinya adskiller sig sprogtypologisk meget fra hinanden. Det

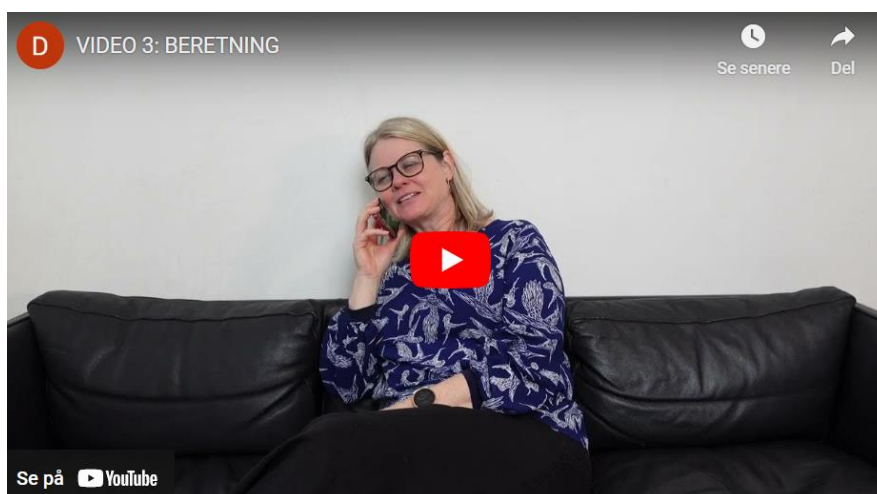
er vigtigt at forstå disse forskelle, når man lærer dansk. Vores materiale henvender sig primært til elever, som ikke har lært andre sprog end tigrinya og ikke nødvendigvis har arbejdet med en analytisk tilgang til sit eget modersmål. Altså et materiale, som kan forklare dansk sprog uden at eleverne skal tilegne sig den abstrakte grammatiske viden først.

Hvordan kan de sproglærende selv bruge videoerne?

Videobaseret undervisningsmateriale består af 4 videoer: **en introduktionsvideo**, der uddyber, hvordan man som elev/kursist kan arbejde med SFL og derefter 3 videoer, der alle er bygget op omkring samtaler mellem to mennesker. Videoerne præsenterer tre forskellige genrer (eller tekstaktiviteter): **instruktion**, **beretning** og **forklaring**.

I videoerne er der fokus på kontekst, betydning og sprog (opbygning af sproget).

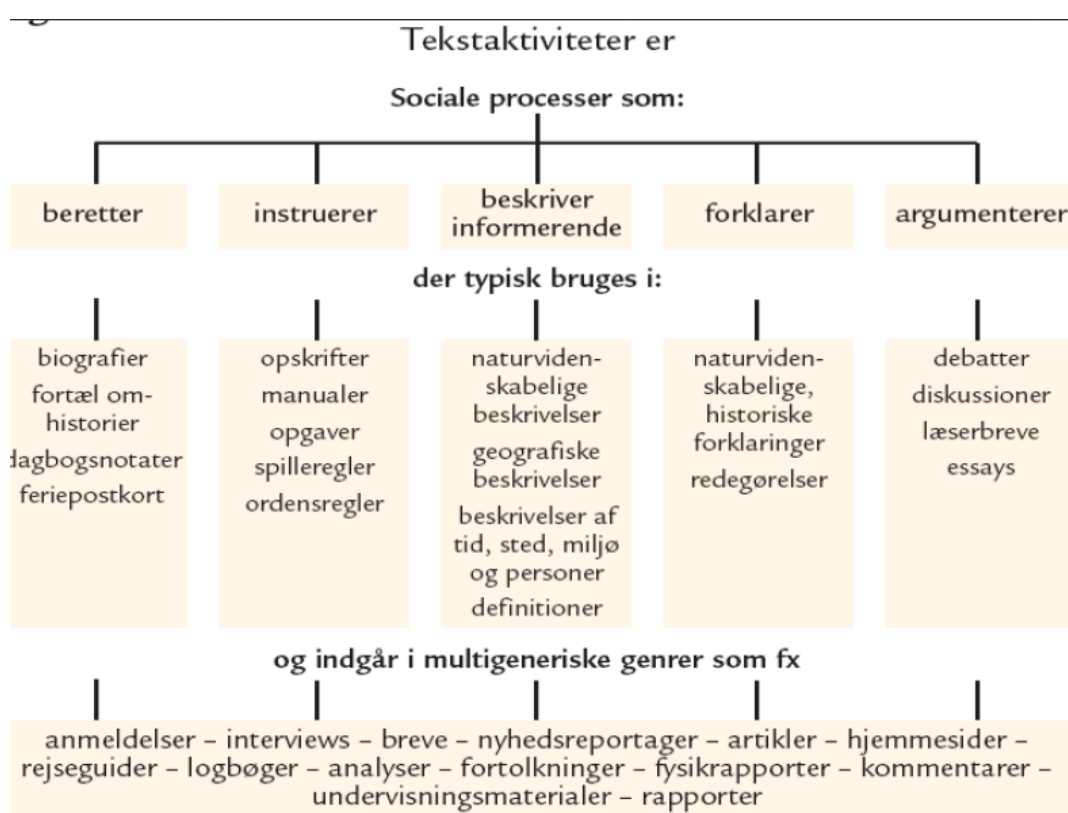
Videoen er oversat til tigrinya, så det bliver muligt for kursisten at se den på egen hånd og forstå det sprog, der anvendes i forskellige sprogbrugssituationer og kontekster.

Tekstaktiviteter

Hvis man skal kunne undervise i komplekse sprogsystemer, er det nødvendigt med en form for systematik, en ny måde at tænke grammatikundervisning på. Derfor opererer man inden for SFL med de såkaldte 'tekstaktiviteter' der defineres som "teoretiske konstruktioner der sammenfatter grundlæggende eller prototypiske måder sproget gør noget" (Mulvad, 2009, 28).

Nedenstående model illustrerer de forskellige tekstaktiviteter, og hvornår de bruges:

5

Oversigt over tekstaktiviteter, udviklet af Ruth Mulvad (Mulvad, 2009, 30)

Som det fremgår af figuren ovenfor, kan der sagtens være flere tekstaktiviteter i én tekst, men ved at kende karakteristika og tekstaktiviteternes særegne træk kan man opnå større sikkerhed i at genkende og anvende de forskellige karakteristiske træk i både det mundtlige og skriftlige arbejde.

Vores 3 videoer behandler henholdsvis Instruktion, Beretning og Forklaring.

Det har i projektets rammer desværre ikke været muligt at udvikle materiale til alle seks tekstaktiviteter. Vi har skønnet at de tre ovenstående er de tre tekstaktiviteter, der dels er enklest at forstå og komme i gang med, og dels er de tre, der umiddelbart er mest brug for at kunne og kunne genkende, når man møder dem. Vi ønsker at udvikle materiale til alle seks tekstaktiviteter i fremtiden.

Tekstaktiviteterne kan analyseres i sprogets mindre dele – indenfor SFL kaldes det leksikogrammatik og består af **deltagere** (nominalgrupper, f.eks. ”den unge pige”), **processer** (verber, der inddeles i fire kategorier: materielle (f.eks. ”spiser”), verbale (f.eks. ”siger”), mentale (f.eks. ”tænker”) og relationelle (f.eks. ”er”) samt **omstændigheder**, der forklarer hvornår, hvor eller hvordan noget foregår, (tid, sted, måde, f.eks. ”om sommeren”, ”ude på landet”, ”med lange skridt”, ”langsomt”).

Hvordan kan lærere bruge videoerne?

6

På hjemmesiden kan læreren finde en særlig side til hver tekstaktivitet. Under hver tekstaktivitet er der en beskrivelse af videoen, samt forslag til hvordan læreren kan opbygge sit undervisningsforløb om videoen. Der findes en række opgaver, som læreren kan downloade og bruge i sin undervisning. Opgaverne er uploaded som word-filer, så læreren nemt kan redigere i indholdet inden download.

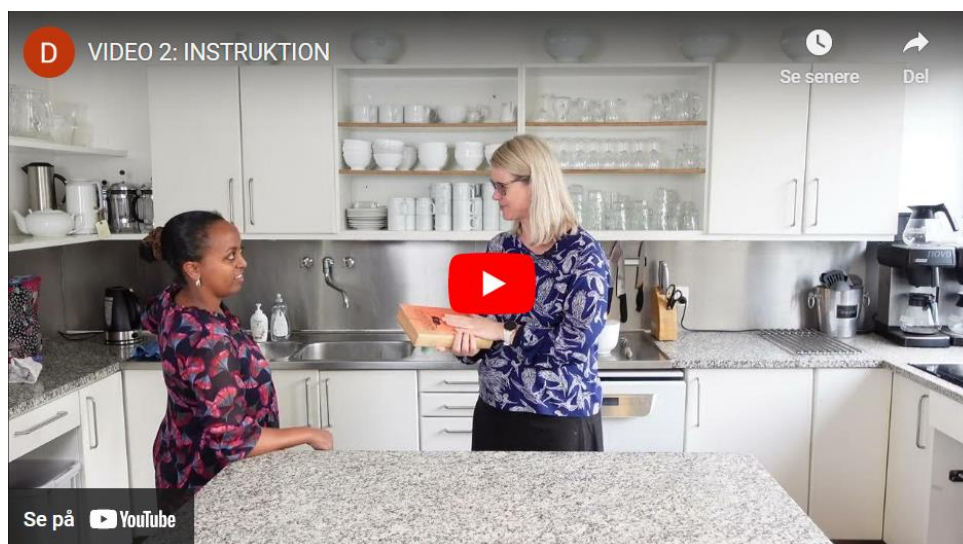
kom	tilsæt
steg	sæt
vend	drej
pisk	tænd
hæld	

Ønsker læreren at anvende videoerne i undervisningen, er det tiltænkt, at der skal arbejdes med flere stilladserende opgaver for at styrke forståelsen af den konkrete tekstaktivitet. Det er lærerens opgave at finde ud af, hvor den enkelte kursist befinder sig på læringskurven og anvende den nødvendige stilladsering i den konkrete sprogbrugssituation. Og det er meget vigtigt at der knyttes konkrete aktiviteter til (f.eks. at bage med eleverne/kursisterne, vise ingredienserne, visualisere processerne osv.) for at koble analysen af processer, deltagere, omstændigheder osv. til meningsskabelse.

Hvis materialet bliver brugt på en måde, så det bare indfører andre betegnelser for led end den traditionelle sætningsanalyse, har det mistet sin betydning.

På hjemmesiden findes der en række forslag til øvelser, som kan supplere videomaterialet i undervisningen og hermed skabe yderligere forståelse for den pågældende tekstaktivitet.

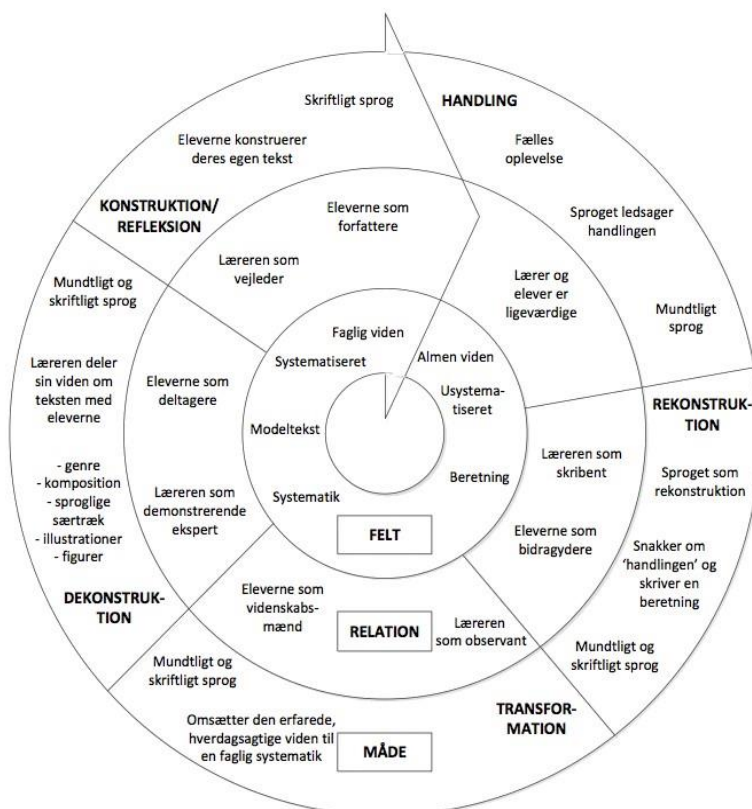
[Velkommen til Dansk på Tigrinya](#) [Video 1 - Introduktion](#) [Video 2 - Instruktion](#) [Video 3 - Beretning](#) [Video 4 - Forklaring](#)
[Ekstra øvelser](#) [Lærervejledning](#) [Litteratur om SFL](#) [Viden om Tigrinya](#) [Projektgruppen](#)

I det følgende vil vi gennemgå de pædagogiske modeller, vores materiale bygger på.

Derewiankas snegl

Beverly Derewianka snegl

Materialet er tænkt ind i en pædagogik, hvor "Derewiankas snegl" (se nedenfor) fungerer som afsæt for det sproglige arbejde, der arbejdes med i klassen (Derewianka, 2016; Rathje, 2018). "Derewiankas snegl" er en videreudvikling af "Teaching-Learning-Cycle" (TLC), en didaktisk model, der viser en systematik á la "sneglen", blot med færre trin.

Forslag til undervisningsforløb, beskrevet på hjemmesiden, er bygget op efter TLC, men kan med fordel udvides til sneglemodellen, såfremt det er muligt at "gå ud i virkeligheden" og indsamle sprog og viden om verden.

Handling: Vi bager pandekager eller hænger et billede op eller går i skoven...

Rekonstruktion: Fælles indsamling af sprog fra det relevante domæne: hvilke ord passer til en given kontekst (f.eks. vi bager pandekager eller hænger billeder op) og samler i den kontekst relevante ord – hvilke deltagere er relevante i denne kontekst? Hvilke processer? – vi udfører processerne, så vi kan se dem i funktion, hvilke omstændigheder? Vi viser og ”gør” dem samtidig.

Transformation: Dernæst valg af tekstaktivitet: Beretning, Forklaring, Instruktion? (i begyndelsen arbejder vi kun med ”rene” tekstaktiviteter.)

Dekonstruktion: fælles analyse af en tilsvarende tekst/tekstaktivitet.

Konstruktion: Læreren skriver og taler en tekst for klassen, derefter bygger den enkelte kursist - eller en gruppe - selv en tekst op som hhv. beretning, instruktion eller forklaring.

Refleksion og metasprog: Vi taler om hvad vi gjorde og hvordan vi gjorde det og giver kursisterne et sprog til at tale om sproget og tekstaktiviteten.

Sprogcirklén

Modellen nedenfor illustrer de forskellige lag, der arbejdes med inden for SFL; alle lagene er indbyrdes afhængige af hinanden, og alle lag er til stede på samme tid, når man taler om tekster.

10

Sprogmodel af Johansson og Ring (2015)

Kulturkontekstlaget

Yderst ligger kulturkontekstlaget. Det er det yderste lag af sprogets makroniveau. Pauline Gibbons skriver:

”Det er skæbnens ironi, at svage andetsproglæsere ofte gives støtte på mikroniveauerne, mens det generelt er på makroniveau, at de har behov for støtte for at udvikle deres læseforståelse!” (Gibbons, 2006).

Indenfor det funktionelle sprogsyn har man indset, i hvor høj grad den omgivne kulturs implicitte sprog i givne kontekster er centralt for hhv forståelse og sprogbrug. Hvis man kun møder ord i ”sprogskole-regi” er det rigtig svært at forbinde dem med en given kontekst og vide, hvordan og hvornår, man skal anvende dem. Hvis man f.eks. - som i videoen om forklaring - ikke kender danske pandekager og ikke ved hvornår man spiser dem (som kage, det er noget hyggeligt), hvordan man spiser dem (med sukker og syltetøj), hvordan en stegepande eller en pandekagepande ser ud, hvad et decilitermål er, hvad et piskeris er osv... så kan det godt være at man har en idé om ordet ”pandekage”, men alle konnotationerne omkring dem og den konkrete vej hen til dem vil være ukendt. Hvis man derfor skal forstå ikke bare ordet, men begrebet ”pandekage” i en dansk kontekst, er man nødt til selv at udføre og anvende og navngive alle delene. Omvendt: Hvis man har gjort det, ved man også meget mere om danske pandekager end ved at møde ordet i en bog.

11

Situationskontekstlaget

Det næste lag i sprogcirklen er situationskontekst-laget. Her skal man være opmærksom på, hvordan man anvender sproget i en konkret situation; det er altså ikke nok at have kendskab til en bestemt kultur: Der kan være stor forskel på om vi taler og laver pandekager med vores venner eller med vores børn hjemme i køkkenet eller om vi har meldt os til et kursus i pandekagebagning!

I det første tilfælde vil vi kunne klare meget ved bare at pege eller hente, på et kursus må vi forvente at der bruges et vist fagsprog.

Felt

I 'feltet' er der fokus på den konkrete sprogbrug, der hører til et bestemt emne. Det er her tekstaktiviteterne kommer ind: Hvilke(n) tekstaktivitet(er) er de(n) fremherskende i denne slags tekst? - det være sig mundtligt eller skriftligt. Hvis sprogbrugssituationen er 'sprogundervisning på sprogskolen', skal sproget afspejle dette domæne. Når vi underviser i dansk som andetsprog, er det således meget væsentligt at vælge domæner, der giver mening og er relevante for kursisterne. F.eks. antager vi at det at spise pizza, læse en opskrift på pandekager og forklare noget om forskellen på danske og eritreiske pandekager er brugbart for de fleste med tigrinya som modersmål.

Relation

Relationen mellem de kommunikerende er også vigtig for det sprog der anvendes. Sproget mellem lærer og kursist i en undervisningssituation vil typisk være anderledes og mere formelt end mellem to kursister i en pause.

Kommunikationsmåde

Måden, kommunikationen foregår på, har også sit eget sprog. Der er forskel på om det er en dialog eller en telefonsamtale. Over telefonen vil det man typisk viser med hænder og krop ikke fungere. Hvis der er tale om en skriftlig henvendelse, vil sproget også typisk forandre sig i forhold til en mundtlig samtale.

Semantik

Dette lag i sprogkirklen handler om det helt konkrete sprog i den konkrete situation: Det er det, vi kalder mikroniveauet. Her er ordene sat sammen til en mening. Men hvilken mening?

Der er forskel på, om jeg siger 'Han kan lide pizza' eller 'Kan han lide pizza'. Ordene er de samme, men betydningen er forskellig alt efter ordenes placering i sætningen. På det semantiske niveau i sprogkirklen analyseres bl.a. tekstaktiviteternes sprog: Hvad er det, der gør, at vi kan kende den konkrete tekstaktivitet? I den 'Instruerende tekst' er det alle imperativerne, i den 'Berettende tekst' er det kronologien og præteritumsformerne og i den 'Forklarende tekst' er det især forbindere af typen 'derfor' og 'fordi'.

Det er også på dette niveau, at vi interesserer os for bøjningsformer af alle slags: Det er som regel helt centralt at vide, om der er én eller flere af noget (køn og tal), om noget foregik i går, sker i dag eller i morgen (verbers bøjning) og hvem det er, der gør hvad (pronominer samt syntaks).

Leksikogrammatik

Her udfoldes det ordforråd, der hører til i det givne felt - det kan være pandekagebagning - eller det kan være relevante ord i sprogscole-regi:

Deltagere: klasserum, bord, stol, tavle, tusch, projektor, kantine, kammerat, lærer, bog, hæfte, papir, blyant, computer, link.

Processer: går, sidder, lytter, læser, skriver, finder, leder, søger, spiser, drikker, snakker, griner...

Omstændigheder (tid, sted, måde): I morgen, næste gang, om lidt, på torsdag, i klassen, i kantine, på bordet, ved siden af stolen, under bordet, på tavlen, ved tavlen, ovenpå skabet, ude på gangen, langsomt, omhyggeligt, højt, stille...

Forbindere: og, men, så, derfor, fordi, når/hvis... så...

Fonem/grafem

Dette er som i al begynderundervisning, de tre alfabeter: bogstavernes navn, udseende og lyd.

Perspektivering

Det er vores mål at flere kursister på landets sprogskoler og andre institutioner med dansk som andetsprog kan lære det danske sprog med en hurtigere progression end tilfældet er med en traditionel, normativ grammatik. Vi håber ligeledes, at den visuelle tilgang vil medføre en ny og anderledes måde at tilegne sig sprog på og herunder skabe en større forståelse for, hvordan man også kan arbejde med sprog i et læringsperspektiv.

God fornøjelse med materialet.

Litteratur

Derewianka, Beverly (2016). Vilde med sten – indskolingsbørn på opdagerfærd i geologiens sprog. I: K. Bock, M. V. Christensen, D. V. Eggensen, N. B. Gøttsche og M. Rydén (red.), Genrepædagogik og andre nye veje i læse- og skriveundervisningen. København: Hans Reitzels Forlag.

Gibbons, Pauline (2016). Styrk sproget, styrk læringen. Sproglig udvikling og stilladsering i flersprogede klasserum. 2. udgave. Samfundslitteratur.

Johansson, B. og A. S. Ring (2015). Lad sproget bære. Genrepædagogik i praksis. 2. udg. København: Akademisk Forlag.

Mulvad, Ruth (2009). Sprog i skole – Læseudviklende undervisning i alle fag – Funktionel lingvistik, Akademisk Forlag.

Rathje, Nadia Raphael (2018). Sneglelæring – Mundtlighed som bro til literacy gennem sanser – og erfaringsbaseret læring. Viden om læsning. https://www.videnomlaesning.dk/media/2416/23_nadia-raphael-rathje.pdf